

Dorota Sowa

WIOSENNE ZWYCZAJE i OBRZĘDY

Choć zima ma swoich zwolenników i posiada wiele uroku, pod koniec tej pory roku wszyscy wypatrują już pierwszych jaskółek i bocianów, które będą symbolem zbliżającej się wiosny. Zarówno w Polsce, jak i wielu innych zakątkach świata, moment zmiany tych dwóch pór roku jest bardzo wyjątkowy i symboliczny. Obrzędy związane z powitaniem tej pory roku praktykowane były początkowo przez pogańskie kultury. Z czasem zwyczaj ten przyjęło i chrześcijaństwo. Zawsze towarzyszyły temu wesola zabawa oraz rytuały mające na celu odpędzenie zimowych mrozów i zapewnienie pomyślności w dalszej części roku.

Święta powitania wiosny mają na całym świecie wieloletnią tradycję. Pierwszy dzień wiosny to nie tylko nadejście ciepłych dni i pożegnanie zimy. W wielu kulturach ten czas postrzegany jest jako nadejście tego co nowe, radosne i przebudzone. W każdym kraju ludzie obchodzą ten dzień na własny sposób.

W POLSCE rozwinęło się wiele sposobów na powitanie wiosny. Od dawien dawna praktykuje się je w pierwszy dzień wiosny za pomocą symbolicznych gestów i obrzędów. Jednym z nich jest **topienie Marzanny**. Marzanna to uosobienie zimy oraz śmierci. Morena, marzaniok (od słów: „mor”, „mara”, „zmora”), śmierć, śmierztecka, śmietka, śmiercicha – to określenia, jakie nadawano słomianej kukle. W czasach starosłowiańskich podchodzono do rytuału palenia, a następnie topienia Marzanny niezwykle poważnie, a wydarzenie to poprzedzał uroczysty pochód i śpiewanie okolicznościowych pieśni. Wyprowadzenie jej poza zabudowania wsi, spalenie lub zatopienie miało przywołać wiosnę.

Inną formą symbolicznego pożegnania zimy i powitania wiosny jest tak zwany **maik**, bądź **gaik** - to święto związane z nadejściem wiosny, które jednak na początku było obchodzone w różnym czasie. Na Śląsku do dziś ten obrzęd przypada na dzień po topieniu Marzanny. W innych regionach jest to kwiecień i maj. Tak jak topienie Marzanny było pożegnaniem zimy, tak gaik był przywitaniem wiosny. Gałązkę sosny bądź jodły przystrajano świecidełkami, wstążeczkami czy innymi ozdobami, a następnie przy akompaniamencie śpiewów okrażano wieś. Gaik to zwyczaj słowiański i w zróżnicowanych formach przyjął się także w innych krajach.

Nie wszędzie jednak święto wiosny obchodzi się **21 marca**. Niektórzy świętują już w lutym – wraz z pojawieniem się pierwszych przebiśniegów, inni czekają aż do maja, gdy zrobi się już naprawdę ciepło.

SZWAJCARIA (3 poniedziałek kwietnia): WIOSENNY FESTIWAL

Szwajcarzy zamiast Marzanny mają bałwana, a zamiast wody - ogień. W Szwajcarii koniec zimy celebrowane jest świętem **Sechseläuten** (znany także jako **Böögg**), podczas którego rozpalane jest ogromne ognisko, w którym pali się... bałwana. Często, dla większego efektu do wnętrza kukły wkłada się materiały wybuchowe. Termin tej uroczystości każdego roku jest inny, ponieważ organizuje się ją kiedy zakwitną pierwsze kwiaty. Szwajcarzy zwracają także uwagę na to, w jaki sposób pali się bałwan. Spekulują, że im szybciej ogień osiągnie wysokość głowy bałwana, tym lepsza pogoda ich czeka w nadchodzących miesiącach. Dodatkowo prognozują, że jeśli kukła wybuchnie w ciągu pierwszych 6-10 minut, to lato będzie suche i słoneczne, a jeśli po okresie 10-15 minut oznacza to deszczowe lato. Imprezy towarzyszące pożegnaniu zimy w największym szwajcarskim mieście – Zurychu (Zürich) – sięgają tradycji średniowiecza.

BUŁGARIA: przekupywanie Baby MARTENICY (1 marca)

Zgodnie z bułgarską tradycją, marzec jest miesiącem nadejścia wiosny. Już 1 marca i przez kilka kolejnych dni Bułgarzy świętują odejście zimy. W 681 roku powstał zwyczaj **Martenica**, wedle którego Bułgarzy obdarowują się wzajemnie czerwono-białymi włóczkowymi gałgankami. Kolor czerwony symbolizuje krew i życie, natomiast biały - czystość i szczęście. Mają formę laleczek, pomponików, wstążeczek, plecionek, bransoletek itp. Podarowana Martenica przynosi szczęście i pomyślność. Martenice nosi się na rękach do momentu, gdy zauważy się pierwsze kwitnące drzewo albo pierwszego wiosennego ptaka (np. bociana). Następnie pozostawia się je pod kamieniem, wiesza na drzewie lub puszcza w rzecę. Martenice były dawniej wykorzystywane także do przepowiadania przyszłości. Wróżba polegała na włożeniu martenicy pod kamień i pozostawieniu jej tam na kilka dni. Pojawienie się po pewnym czasie mrówek było zwiastunem znacznego powiększenia stada owiec, koni (jeśli pojawiły się mrówki czerwone) lub krów (jeśli pojawiły się inne owady).

INDIE (miesiąc PHALGUNA luty - marzec): ŚWIĘTO HOLI

Hinduski obrzęd **Holi** (tzw. **Festiwal Kolorów**) organizuje się przeważnie w dniu pełni księżyca w miesiącu *phalguna*, pod koniec lutego lub na początku marca. Uroczystość rozpoczyna się przy ognisku, gdzie ludzie zbierają się żeby śpiewać i tańczyć. Następnego dnia rano odbywa się karnawał kolorów. Uczestnicy, podobnie jak podczas polskiego śmigusa-dyngusa odgrywają pościg polegający na wzajemnym wylewaniu na siebie kolorowych farb z wodą. Ludzie odwiedzają przyjaciół, rodzinę i wrogów, żeby podzielić się radością oraz

prysmakami tego święta. Festiwal jest uroczystym dniem, podczas którego ludzie wybaczą sobie błędy z przeszłości i zapomną innym wyrządzone krzywdy. Holi symbolizuje zwycięstwo dobra nad złem i obchodzi się je także w Nepalu.

HOLENDRSKIE I AUSTRALIJSKIE ŚWIĘTO KWIATÓW (kwiecień / wrzesień)

Bloemencorso Bollenstreek to parada kwiatowych pojazdów w Holandii. 12 godzinna parada odbywa się z miejscowości Noordwijk do Haarlem. Przez 40 km suną platformy artystów. Wszystko ozdobione jest żonkilami, tulipanami i hiacyntami. Święto odbywa się w kwietniu. Festiwal kwiatów od kilku lat odbywa się także w Australii. Nosi on nazwę **Floriada** i ma miejsce w Canberze – stolicy kraju. Z uwagi na to, że Australia znajduje się na południowej półkuli, wiosna rozpoczyna się tam we wrześniu. A my wtedy witamy jesień.

BIEGAJĄCE DZIECI W SZKOCJI (1 marca)

W Szkocji tradycja witania wiosny jest tak stara, że nikt nie pamięta jak do tego doszło i od kiedy dokładnie istnieje. W Lanark pierwszy dzień marca dzieci biegają z papierowymi kulkami w rękę. Obiegają słynny miejski dzwon Kirk od zmierzchu do czasu, kiedy dzwon nie wybije godziny 18.

DARMOWA JAJECZNICA W BOŚNI

W Bośni tysiące osób gromadzi się w Zenica na festiwalu jajecznicy (tzw. **Cimburijada**). Danie to jest szykowane na olbrzymich patelniach, a potem rozdawane za darmo ludziom. Jajka stanowią symbol nowego życia, tak samo jak wiosna, które rozpoczyna nowy sezon. Tradycja sięga kilkaset lat.

ŚWIĘTO OGNIĄ W HISZPANII (16 - 19 marca)

W Hiszpanii tradycją wiosenną jest **Święto Ognia**. Co roku w Walencji tworzone są rzeźby z kartonu, plastiku, wosku i drewna zwane **fallami**. Wykonuje się je według projektów zawodowych artystów plastyków. Płoną one na ulicach miasta w ostatnim dniu świąt, czyli 19 marca. Początki święta w Walencji sięgają XVI wieku, kiedy to tutejsi cieśle postanowili uczcić swojego patrona św. Józefa, paląc konstrukcje tworzone z drewnianych odpadów. Z czasem niektóre z nich zaczęły przybierać kształty ludzkie, by ostatecznie przekształcić się w formy znane współcześnie oraz karykatury znanych osób.

JAPONIA - KWITNĄCE WIŚNIE (3 lub 4 lutego): ODPĘDZANIE DEMONÓW

Tradycyjnym wiosennym zwyczajem w Japonii stanowi święto **Hanami**. Polega ono na podziwianiu urody kwiatów, szczególnie wiśni. Jej początki datuje się na VII wiek naszej ery i ciągle cieszy się w Japonii ogromną popularnością. Kwitnienie wiśni trwa zazwyczaj w marcu lub kwietniu i jest wyczekiwane przez większość Japończyków.

Innym punktem obchodów święta wiosny jest odpędzanie demonów przez mężczyzn urodzonych w roku, w którym patronuje dane zwierzę, albo osoby najstarsze w domu. Obrzęd polega na rzucaniu w złe duchy prażonymi ziarnami – przeważnie soi. Wykrzykują również zaklęcia: „*Demony precz, szczęście przyjdź!*”. Aby zapewnić sobie szczęście, ludzie zbierają te ziarenka i zjadają tyle, ile mają lat – i jeszcze jedno za pomyślny rok!

TAJLANDIA - Festiwal WODY: SONGKRAN (po przesileniu wiosennym)

„**SONGKRAN**” oznacza “astrologiczne przejście”. Świętowanie obejmuje oblewanie się wodą. Ludzie wychodzą na ulice z pistoletami na wodę wielkości małej armaty, wyciągają węże ogrodowe i wiadra. Dzieci, dorośli i starsi tańczą w rytm głośnej muzyki.

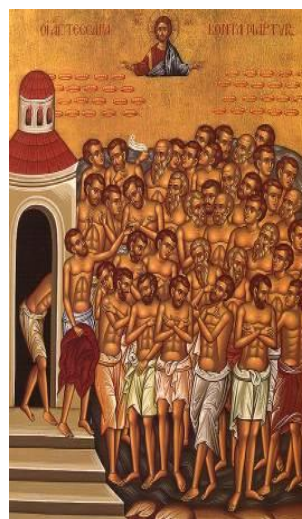
SERBIA (6 maja): WODA symbolem ODNOWY

Paparuda to wiosenny zwyczaj rytualnego wywoływania deszczu, obchodzony w krajach zamieszkałych przez Słowian południowych – m.in. w Serbii i Macedonii. Wiąże się on z procesjami barwnych korowodów dziewcząt i chłopców. Towarzyszą temu śpiewy piosenek i wzajemne oblewanie się wodą.

MACEDONIA:

(22 marca wg kalendarza gregoriańskiego, 9 marca wg kalendarza juliańskiego): kogut prawdę o długości dnia powie...

IKONA z IXw.

Święto wiosny przypada w Macedonii w czasie, w którym cerkiew prawosławna wspomina Czterdziestu Męczenników z Sebasty. Święto wiosny to w tradycji macedońskiej dzień miłości i młodości. **Mladenci** to przede wszystkim święto nadejścia wiosny, która zwyciężyła śmierć utożsamianą z zimą. Wierzy się, że dzień będzie tak długi, jak daleko kogut przeskoczy próg domu...

RUMUNIA (1 marca): MARTISOR

Symbolem święta wiosny są kokardki i broszki wykonane ze sznureczków kolorowej wełny. Tradycja obchodów symbolizuje szczęście oraz radość z budzącego się nowego życia. Od 1 marca przez cały tydzień odbywają się ludowe zabawy, a uczestnicy wręczają sobie symboliczne upominki.

CHINY i CHIŃSKI NOWY ROK (styczeń - luty)

Charakterystycznym symbolem jest znak „**chun dao**”, który oznacza, że nadeszła wiosna. Wieszę się go przed wejściem do domów. Wokół witryn przykleja się pasy czerwonego papieru, które mają przyciągnąć powodzenie i szczęście. Nowy Rok to dla Chińczyków nowy początek i każdy powinien robić to, co mu sprawia radość.

IRLANDIA (1 lutego): IMBOLC czyli MAGIA ŚWIATŁA

Nadejście dnia św. Brygidy wiązało się z czasem płodności. Owce zaczynały dawać mleko. Słońce świecąc coraz wyżej i mocniej ogrzewało ziemię, która przygotowywała się do wydania nowych plonów. Św. Brygidę, która w celtyckiej mitologii utożsamiana była z młodą, pełną życia dziewczyną, wspomina się pierwszego dnia lutego. Wówczas oznaki wiosny były jeszcze niemal niezauważalne.

ANGLIA - STONEHENGE

Pierwszego dnia wiosny druidzi, neo-druidzi, neo-poganie, turyści zbierają się w Stonehenge, aby obserwować wschód słońca nad kamieniami.

NORWEGIA (połowa maja): SŁODKIE POCZĘSTUNKI

Najpóźniej, bo w połowie maja, wita wiosnę Norwegia. Ten dzień nie jest przypadkowy. Jest to rocznica niepodległości, a także wtedy Femud zaczyna odmarzać. Kiedy zaczyna znikać lodowa kora to znak, że można zmienić odzież zimową na lżejszą. Tego dnia ludzie odwiedzają sąsiadów i zapraszają ich na **panekaker og multer** – naleśniki z dżemem z moroszeki.

SZWECJA (30 kwietnia): NOC VALPURGII

Noc Walpurgii należy do jednych z najstarszych europejskich obrzędów. Tradycja wywodzi się z Niemiec, gdzie na tajemniczej górze *Brocken* odbywały się sabały czarownic, którym przewodziła bogini śmierci Hel. Pogańskie tradycje i obrzędy spłoty się z tęsknotą Szwedów za latem i pragnieniem pożegnania zimnych, krótkich dni, co Szwedzi chętnie świętują, gromadząc się licznie na placach w centrum miasta, w parkach czy na wzgórzach. Rozpalają ogniska, piją i śpiewają zawsze te same piosenki, zwiastujące koniec zimy i nadejście wiosny. Począwszy od 1928 roku, tego dnia organizowany jest konkurs piękności nazywany wyborem **Najpiękniejszej Łucji Sztokholmu**. Kolejnym szwedzkim zwyczajem są obchody dnia **św. Jana**, organizowane zawsze w najbliższą sobotę, poprzedzającą dzień 24 czerwca.

LITWA (8 marca): KAZIUKAS

Festiwal poświęcony przyjściu wiosny to „*nieuczesa*” radość. Symbolem **Kaziukasa** są kwiaty. Głównym atrybutem jest kaziuka – bukiet utworzony

z suchych zeszłorocznych kwiatów, aromatycznych traw i kłosów. Innym symbolem jest gliniany dzwonek, którego dźwięk rozbrzmiewa niemal na każdym kroku. Słychać także dziesiątki innych muzycznych narzędzi, na których grają setki muzyków.

NYEPI - DZIEŃ CISZY na BALI

Oczyszczenie i Dzień Ciszy na Bali - w tym zakątku świata, koniec zimy i początek wiosny jest jednym z najważniejszych świąt. Celebryje się je dwuetapowo - na początku odbywa się rytuał oczyszczenia nad brzegiem oceanu. Potem następuje równonoc - **Dzień Ciszy**, który na Bali jest również tradycyjnym początkiem nowego roku.

MEKSYK - ZABYTKI

W Meksyku, w dniu równonocy wiosennej ludność w tradycyjnych strojach w białym kolorze, gromadzi się wokół zabytków. Całość ma bardzo mistyczny charakter.

Jednym z symptomów nadchodzącej wiosny są kwiaty i dekoracje domu, które zaczynają pojawiać się nie tylko we wnętrzach mieszkalnych, ale i publicznych. Nim jeszcze wiosna na dobre zagości w przyrodzie, już jest obecna w estetyce. Do najczęściej pojawiających się wiosennych dekoracji należą, oczywiście oprócz kwiatów, kolorowe rozety, girlandy i figurki. Jest także wiele ozdób, które pojawiają się w różnych zakamarkach domów, kawiarni i innych miejsc.

Wiosna inspiruje, dodaje energii i motywuje do działania. O tej wyjątkowej porze roku napisano wiele pięknych słów.

*„Bogaty – to nie ten, kto ma dużo pieniędzy,
lecz ten, kto może sobie pozwolić na życie wśród uroków,
jakie roztacza wiosna”*

Antoni Czechow

*„Gdzie kwitnie kwiat – musi być wiosna,
a gdzie jest wiosna – wszystko wkrótce zakwitnie”*

Friedrich Ruckert

„ Najpiękniejszą wiosną jest dobroć serca”

Nikolaus Lenau

*„Gdy wiosna zaświta, jest w ogrodzie raz ciemniej, raz jaśniej.
Wciąż coś zakwita, przekwita.
Wczoraj kwitło moje serce.
Dziś jaśmin.”*

Maria Pawlikowska-Jasnorzewska. Ogród

opracowanie: Dorota Sowa